

LENTE in • Peter van Beugen de KERK

IN FEBRUARI VAN DIT JAAR UITGEKOMEN, DUS VERS VAN DE PERS EN UITERST ACTUEEL: 'LENTE IN DE KERK, EEN IMPRESSIE VAN EEN NIEUWE EN HOOPVOLLE BEWEGING'. DAT IS, IN EEN TIJD VAN SECULARISATIE EN SOMBERE GELUIDEN, EEN OPWEKKENDE TITEL. HEEFT DE AUTEUR RENÉ VAN LOON HET OVER DE KERK IN NEDERLAND? NEE TOCH? JA TOCH!

Allereerst over de auteur. René van Loon is predikant binnen de Protestantse Kerk. Hij werkt in Rotterdam en is zijn leven lang al bezig met missionaire vragen en activiteiten. René studeerde staatkundige economie en deed in 1985 belijdenis in de Hervormde gemeente Rotterdam-Kralingen. Omdat hij graag iets wilde doen, begon hij met het afleggen van wijkbezoeken en realiseerde hij zich al snel dat een standaardpraatje over de kerk en geloof voor nieuwe bewoners of afhakers volkomen oninteressant en irrelevant was. Het gaat om een levende band met Jezus Christus en om de vervulling met de Heilige Geest. In zijn studietijd las hij het boek *'Kan mijn gemeente groeien? Een handboek voor kwantitatieve, kwalitatieve en structurele groei'* van Martin Goldsmith en ontdekte hij dat kerkplanting en kerkgroei in Groot-Brittannië al volop in de belangstelling stond, toen het hier nog een onbekend fenomeen was. Na zijn studietijd werd Van Loon stafwerker van IFES Nederland (International Fellowship of Evangelical Students) en ontwikkelde hij de Oriëntatiecursus Christelijk Geloof, die

later als boek werd uitgebracht. Hij studeerde theologie en tot 2013 werkte hij in de wijkgemeente Schollevaar, waarna hij werd beroepen als predikant in de wijkgemeente De Samaritaan in Rotterdam Centrum. Dit boek is de vrucht van een studieverlof dat hij nam om in binnen- en buitenland onderzoek te doen naar groeiende gemeenten. Hoewel zijn kerkelijke achtergrond en referentiekader anders is dan dat van de meeste Focuslezers, snijdt hij een uitdaging aan die aan de meesten van ons niet voorbijgaat: hoe kunnen vergrijzende, slinkende gemeenten het hoofd bieden aan leegloop en worden omgevormd tot bodem voor nieuw leven? Het getuigt van nederigheid om met open vizier te willen leren van wat anderen op dit terrein hebben bereikt. Ik beweer niet dat Van Loon het laatste of het beste woord gesproken heeft over de huidige ontwikkelingen - dat beweert hij zelf trouwens ook niet - maar het is wel een eerlijke verkenning naar een hoopgevende beweging in de Gemeente van God. Ik nodig de lezers dan ook uit om met dit boek hun voordeel te doen.

Na een introductie over zijn eigen achtergrond bespreekt Van Loon achtereenvolgens: nieuwe gemeenten en pioniersplekken; bestaande gemeenten die nieuwe bloei vertonen; migrantenkerken; Engeland als gidsland voor missionair werk; hoe kunnen verschillende typen gemeenten elkaar versterken; is er toenemende openheid in Nederland voor het christelijk geloof. Hij sluit af met een balans. *‘Zie Ik maak iets nieuws. Nu zal het ontkiemen. Zult u dat niet weten? Ja Ik zal een weg aanleggen in de woestijn, rivieren in de wildernis’*. Deze woorden uit Jesaja 43:19 laat Van Loon optekenen op de openingspagina en hij voegt er afsluitend aan toe dat God als het ware zegt: *‘Let je wel op wat Ik aan het doen ben?’*. Zijn we zo vooringenomen met onze eigen ideeën dat we niet meer kunnen of willen opmerken de werken die God in onze dagen doet?

Van Loon vergelijkt in hoofdstuk 1 de uitgangssituatie in onze dagen met die van het Aralmeer in Rusland. Een binnenzee die steeds verder opdroogt, waar meer water uit verdampt dan er binnenkomt en die een onvruchtbare vlakte achterlaat. Maar *‘inmiddels zijn we alweer een eind op weg in de 21^e eeuw. Als ik nu om me heen kijk, in Rotterdam maar ook daarbuiten, zie ik op allerlei plaatsen lente in de kerk: jong groen dat opspringt uit de donkere aarde, maar ook friscgroen aan oude bomen... Er zijn plekken waar jongeren aanhaken, mensen tot geloof komen, gedoopt worden, waar kerkgebouwen die afgeschreven leken te zijn, weer nodig blijken... Het is het verhaal van God die nieuwe dingen doet, van de Heilige Geest die nieuw leven geeft’* (p.13).

Iets daarvan heeft Van Loon van dichtbij meegemaakt tijdens zijn bediening in de wijkgemeente Schollevaar. Allereerst besloten kerken samen op te trekken, en dat is een terugkerend thema in het boek. Voorwaarde voor groei lijkt te zijn dat christenen uit verschillende kerken niet alleen met de mond belijden één te zijn, maar ook bereid zijn om samen de handen uit de mouwen te steken, initiatieven te ontplooiën en zichtbaar te worden in de wijk. Zo ging de Ontmoetingskerk een wijkwinkel runnen, waar wijkbewoners terecht konden voor hulp bij het invullen van formulieren, taallessen, creatieve bijeenkomsten en andere diensten. Hierdoor groeide het netwerk dat de kerk in de wijk had, toonden mensen interesse in het christelijk geloof en werd de kerk laagdrempeliger. Van belang is dat er goede follow-up is om mensen ook vast te kunnen behouden, door hen te vragen voor taken, mee te doen in kringwerk en een persoonlijke mentor te bieden. Van dichtbij heeft Van Loon meegemaakt hoe het Noorderlicht, een kerk in het centrum, van start ging en binnen zes jaar tijd uitgroeide tot 450 leden. Eén derde van de gemeenteleden bestond uit mensen die geen kerkelijke achtergrond hadden of al lange tijd niet meer bij de kerk betrokken waren! In zijn eigen gemeente, de Samaritaan, ging een activiteit van start in

een wijkcentrum, waar kinderclubs, huiswerkbegeleiding en andere activiteiten werden georganiseerd. Niels de Jong, predikant in het Noorderlicht, zegt over de lente in de kerk het volgende: *‘Lente in de kerk is er alleen door Gods genade. Belangrijk is zo’n gebedsgroep van voorgangers, met een gunnende houding over kerkmuren heen. Er is in de stad veel missionair en diaconaal elan. Er zijn mensen die vanuit een diep geloof gewoon dingen proberen. Het ene lukt wel, het andere niet. Wat goed gaat is weer een inspiratiebron voor anderen’*(p.35).

In een overzicht van de kerken (hoofdstuk 2) die Van Loon bezocht heeft tijdens zijn studie project, noemt hij boodschap-gerichte kerken, diaconaal-gerichte kerken, worship-gerichte plekken, multicultureel gerichte plekken en creatief gericht plekken. Enkele voorbeelden die Van Loon met name noemt, zijn de reeds eerder vermelde Noorderlicht in Rotterdam, De Wegwijzer in Almere, Via Nova in Amsterdam, #Hill in Rotterdam. Het blijkt dat een gezonde combinatie van boodschap, diaconie en worship bij veel van deze kerken wordt nagestreefd. Een ontspannen sfeer, waar in begrijpelijke taal relevante thema’s worden besproken, en goede muzikale ondersteuning van eigentijdse worship zijn onmisbare ingrediënten. De liederen dienen niet alleen als ‘versiering om de woordverkondiging heen’, maar stellen de ontmoeting met God centraal. Dit is voor veel kerken een echte vernieuwing en als voorbeeld noemt Van Loon de snelgroeiende kerken van o.a. Hillsong, Mozaïek en de Doorbrekers. Deze kerken vormen, net als de vernieuwingsplekken in de Anglicaanse kerk, ‘worshipping communities’ en trekken wél de jongeren, veertigers en vijftigers, die op andere plekken ontbreken. Traditionele kerken zijn geneigd zich tegen deze nieuwkomers af te zetten, maar bieden zelf niet de ruimte voor liturgische vernieuwing. Als de stem van kerkleden hierin niet gehoord wordt, is het gevolg dat mensen *‘met de voeten stemmen’* en massaal overstappen naar gemeenten waar ook theologisch een andere wind waait (p. 55).

In hoofdstuk drie refereert Van Loon aan een onderzoek dat Niels de Jong deed naar bestaande kerken die groei vertoonden. Dit zijn geen nieuwplanters, maar oude bomen waar jong groen uitbot. De Jong noemt hiervoor vijf sleutels: (1) de inhoud - de preek moet echt ergens over gaan; goede Bijbeluitleg die de praktijk van het leven raakt, die inspireert en uitdaagt; (2) ruimte - er moet ruimte zijn voor nieuwe vormen en muziek en beleving; (3) gekend zijn - er moet een plek zijn om een netwerk op te bouwen en je gaven en talenten in te kunnen zetten; (4) sfeer - ben je welkom, is er plek voor een praatje, liefde en hartelijkheid, of word jou de maat genomen en is er afstandelijkheid? Met name jongeren zijn hiervoor gevoelig; (5) inzet voor

de omgeving - kerken die alleen naar binnen gericht bezig zijn, zijn weinig aantrekkelijk. Jongeren van onze tijd zijn minder carrièregericht en zoeken plekken waar zij zinvol bezig kunnen zijn. De kerk moet de liefde van God laten zien.

In antwoord op deze opsomming voegt prof. Henk de Roest toe de rol van leiderschap: voorgangers moeten mensen zijn met wie men zich kan identificeren en die de echte vragen kennen die onder jongeren spelen. *'Daarnaast speelt de kwaliteit van gebouw, inhoud, publiciteit en communicatie een belangrijke rol. Niets is zo fnuikend als verwaarlozing en onzorgvuldigheid'* (p.69). Als inspirerend voorbeeld hiervan kan dienen de Lichtboog in Houten, onder leiding van Dick Westerkamp (p.75-78), wiens naam ook verbonden is aan de charismatische vernieuwingsbeweging New Wine. Hij stelde de gemeenteleden de vraag of het Gods wil is en of het onze wil is dat de gemeente tanende is en jongeren zou gaan verliezen. Indien het antwoord hierop 'nee' is, moet men bereid zijn een proces van verandering in te gaan, ook al stuit dat in de gemeente op verzet. Allereerst spreken jongeren de taal van muziek, en dus was liturgische vernieuwing cruciaal. Verder ging de gemeente aan de slag met de Alpha-cursus en wordt in de kerk een cultuur van verwachting gecreëerd. *'De Vroege Kerk was sterk omdat ze een 'counter culture' vormde en zich onderscheidde door een christelijke levensstijl. We moeten niet naïef achter de samenleving aanlopen, maar laten zien wat het betekent om Christus te dienen op elk terrein van ons leven'* (p.78).

In hoofdstuk vier stelt Van Loon de christenmigranten in ons land centraal en herinnert hij ons eraan dat Amsterdam-Zuidoost de hoogste dichtheid van kerken in ons land heeft (!), maar dat zijn wel migrantenkerken. In ons land wonen ca. 1 miljoen christenmigranten, in een stad als Rotterdam zijn er 150 internationale kerken waar op zondag samen meer dan 20.000 christenen samenkomen (p.91).

In hoofdstuk vijf bespreekt Van Loon de situatie in Engeland. Op missionair en vernieuwend gebied loopt Engeland voor op de rest van Europa. Als voorbeeld noemt Van Loon uiteraard de Alpha-cursus die ontwikkeld werd aan de Holy Trinity Brompton (HTB) kerk in Londen, en het project *Bridges of Hope*. In dit project werd een netwerk gevormd waarin tientallen gemeenten en parochies met elkaar in verbinding kwamen. Leerpunten uit dit project waren: *'Gemeenten en parochies zetten een stap vooruit wanneer ze hun visie helder formuleren, lokale partners vinden binnen en buiten de kerk, geloof en waarden met elkaar delen, oriëntatie bieden voor het dagelijkse leven, gedeeld leiderschap ontwikkelen, openstaan voor begeleiding door bijv. een mentor of consultant en gemeenschappen*

worden die door uitwisseling en contact van elkaar leren' (p.113). Opmerkelijk is dat twee sterke, vernieuwende bewegingen binnen de Anglicaanse kerk allebei charismatisch zijn: HTB en New Wine. De balans met Bijbelse uitleg en Bijbelse overtuigingen (p.132) moet hierin worden bewaakt. *'De Co-mission Movement heeft op allerlei plaatsen in Zuid Londen onafhankelijke Anglicaanse kerken geplant. In het algemeen lijkt er een verband te zijn tussen kerkplanting en onder meer charismatische spiritualiteit. Daarin zit een drive om te winnen: 'de kracht van God is met ons'. Ook ligt er nadruk op het bovennatuurlijke, bijvoorbeeld genezing van zieken: 'Kom mee en je zult de kracht van God zien'. Er gebeuren inderdaad bijzondere dingen, al zijn er situaties waarin een niet-charismatische iemand zou zeggen: 'dat was toch wel gebeurd'. Charismatische gelovigen vertellen vaak wat zij zelf met God hebben meegemaakt. Dat geeft je vertrouwen en stimuleert je om erop uit te gaan en het Evangelie te delen met anderen. De charismatische stromingen voelen de cultuur ook beter aan. Dat zie je in hun muziek, ze hebben zonder twijfel de meest aansprekende muziek, kijk maar naar Hillsong en HTB'* (p.133). Het valt Van Loon op dat in Groot-Brittannië veel nadruk ligt op worshipping communities, dat het tempo van kerkplanting hoog ligt, dat er systematisch wordt gewerkt en dat migranten een belangrijke rol vervullen.

In hoofdstuk 6 borduurt Van Loon met name voort op de systematische en strategische aanpak die hij in Engeland gezien heeft. Nieuwe gemeenten hebben in het algemeen meer bekeerlingen dan oudere kerken omdat zij beter kunnen aansluiten bij de tijd en cultuur van een bepaalde plaats. Een nieuwe gemeente kan een nieuwe manier van werken uitproberen die in een bestaande kerk weerstand kan oproepen. Ze brengt nieuwe, creatieve leiders voort. Anderzijds beschikken bestaande gemeenten vaak over mankracht, financiën en huisvesting. Daarin kunnen nieuwe en bestaande gemeenten elkaar dus over en weer versterken. Tim Keller, leider van de Redeemer Presbyterian Church in New York, noemt voorbeelden waarin vernieuwende gemeenten actief zijn in de context van hun omgeving, waaronder: een gebedsbeweging, bestaande uit een groep mensen die samen bidden voor hun stad; evangelisatie gericht op doelgroepen; initiatieven gericht op recht en barmhartigheid waarmee sociale problemen worden aangepakt, zoals een voedselbank, een servicepunt, taallessen, computercursussen etc; gebedsbijeenkomsten in zorginstellingen, kantoren en scholen; een structuur om leiders te onderwijzen en te trainen; een ongewone eenheid tussen leiders en kerken in de stad.

In hoofdstuk 7 bespreekt Van Loon een trend die hij bespeurt van nieuwe openheid voor het geloof, speciaal bij de jongere generatie. In 2016 - blijkt uit een studie van het

Sociaal en Cultureel Planbureau - was 56% van de jongeren tussen 17 en 30 niet in enig geloof opgevoed en voor hen geldt niet zozeer 'onbekend maakt onbemind', als wel 'onbekend maakt onbevangen'.

In het laatste en afsluitende hoofdstuk doet Van Loon de oproep: Geef de Lente de Ruimte! 'Er kunnen dingen gebeuren die we ons tien, twintig jaar geleden niet hadden kunnen voorstellen'. Op de vraag hoe we de nieuwe, kwetsbare beweging kunnen aanwakken, formuleert Van Loon tien antwoorden: (1) Alleen God kan bloei geven, gebed neemt daarom altijd een centrale plaats in; (2) er is een omslag nodig van doemdenken naar verwachtingsvol denken; (3) er is dringend liturgietransitie nodig. Van Loon is zich ervan bewust dat dit een 'explosief' thema is, omdat gemeenteleden gehecht zijn aan de traditionele muziek, maar tevens omdat dit het thema is waarom generaties de traditionele kerken verlaten; (4) Nederlandse christenen en christenmigranten moeten meer samen optrekken; (5) kerken moeten alle middelen, waaronder sluimerende financiën, actief gaan inzetten om de lente aan te wakken; (6) woord en daad moeten hand in hand gaan; (7) maak van je kerkgebouw een goed visitekaartje; (8) geef zoekers en nieuw-gelovigen veel meer aandacht; (9) ga als kerken vaker

de markt van zingeving en levenskunst op en (10) denk vanuit de eenheid, oefen jezelf in liefde voor de hele kerk. Hij sluit zijn boek af met de woorden: 'De Bijbel loopt niet uit op een woud met kale wintertakken. De Bijbel loopt uit op een stad waardoor een rivier stroomt, met bomen op beide oevers. Die bomen dragen twaalf keer per jaar vrucht. De bladeren van de bomen hebben geneeskrachtige werking voor de volken. Eens komt de grote zomer. Op weg naar die zomer geeft de Heilige Geest tekenen van een nieuwe lente. Ik ben er dankbaar voor en kijk reikhalzend uit naar wat de Geest verder gaat doen. En elke keer als ik de Apostolische geloofsbelijdenis uitspreek, voel ik een tinteling door mij heengaan als ik belijd, samen met de kerk van alle tijden en alle plaatsen: Ik geloof in de Heilige Geest' (p.218). Achterin het boek heeft Van Loon gespreksvragen voor ieder hoofdstuk bijgevoegd.

Voor lezers die zelf niet een protestantse kerk als achtergrond hebben, spreken sommige voorbeelden of situaties minder aan, maar wie hier doorheen prikt, herkent zich in de behandelde problematiek. Van Loon noemt concrete voorbeelden waar de neergaande trend is doorbroken en waar daadwerkelijk van groei en vernieuwing sprake is. Met de sleutels die daarvoor in dit boek worden aangedragen, kan de lezer zijn voordeel doen, en daarom: van harte aanbevolen! ■